

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA  
FACULTATEA DE STUDII EUROPENE  
ȘCOALA DOCTORALĂ  
RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STUDII EUROPENE

**Rezumat**

**REPUBLICA MOLDOVA ÎN CADRUL PARTENERIATULUI  
ESTIC. ANTAGONISMUL GEOPOLITIC ȘI MODELAREA  
PERCEPȚIILOR PUBLICE**

*Coordonator științific:*

Prof. univ. dr. Mircea BRIE

*Student-doctorand:*

Victoria GOREAINOV

Cluj-Napoca

2025

## Cuprinsul tezei

|                                                                                                                                                           |                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------|
| <b>Listă de abrevieri.....</b>                                                                                                                            | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| <b>Listă de figuri.....</b>                                                                                                                               | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| <b>Lista tabelor .....</b>                                                                                                                                | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| <b>INTRODUCERE .....</b>                                                                                                                                  | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| <b>1. METODOLOGIA CERCETĂRII ȘI SURSELE DE DOCUMENTARE .....</b>                                                                                          | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 1.1. Scopul lucrării .....                                                                                                                                | 8                                   |
| 1.2. Obiectivele specifice .....                                                                                                                          | 8                                   |
| 1.3. Ipotezele .....                                                                                                                                      | 9                                   |
| 1.4. Întrebările de cercetare .....                                                                                                                       | 10                                  |
| 1.5. Paradigma cercetării calitative și cantitative .....                                                                                                 | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 1.6. Proiectarea cercetării: designul de cercetare .....                                                                                                  | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 1.6.1. Prezentarea metodelor de cercetare folosite.....                                                                                                   | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 1.6.2. Designul cercetării .....                                                                                                                          | 11                                  |
| 1.7. Sursele de documentare.....                                                                                                                          | 12                                  |
| 1.8. Structura lucrării.....                                                                                                                              | 14                                  |
| <b>2. CADRUL CONTEXTUAL ȘI TEORETIC AL CERCETĂRII.....</b>                                                                                                | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 2.1. Contextualizarea internă și geopolitică .....                                                                                                        | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 2.1.1. Contextul geopolitic de după Războiul Rece și prăbușirea URSS.....                                                                                 | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 2.1.2. Independența Republicii Moldova și contextualizarea politică.....                                                                                  | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 2.1.3. Realitățile etno-naționale, clivajul și disputele identitare .....                                                                                 | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |
| 2.2. Perspectiva teoretică a Realismului asupra orientării geopolitice a Republicii Moldova prin prisma competiției și disputelor dintre Est și Vest..... | <b>Error! Bookmark not defined.</b> |

### 3. INIȚIATIVA EUROPEANĂ „PARTENERIATUL ESTIC”**Error! Bookmark not defined.**

- 3.1. Reacția membrilor UE față de Inițiativa PaE .....**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.1.2. Poziția Republicii Moldova, Belarus, Ucrainei, Georgiei, Armeniei și Azerbaidjanului față de lansarea Parteneriatului Estic .....**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.1.3. Interesul UE față de vecinii estici .....**Error! Bookmark not defined.**
- 3.2. Reacțiile și poziția Rusiei față de lansarea inițiativei europene PaE**Error! Bookmark not defined.**
- 3.3. Summit-urile Parteneriatului Estic .....**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.3.1. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Praga, 7 mai 2009 .....**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.3.2. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Varșovia, 29-30 septembrie 2011**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.3.3. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius, 28-29 noiembrie 2013**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.3.4. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Riga, 21-22 mai 2015**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.3.5. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Bruxelles, 24 noiembrie 2017**Error! Bookmark not defined.**
- 3.4. Evenimentele de aniversare a 10 ani de la lansarea Parteneriatului Estic**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.4.1. Reuniunea înalților funcționari ai statelor Parteneriatului Estic, Bruxelles, 11 aprilie 2019.....**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.4.2. Reuniunea miniștrilor afacerilor externe ai statelor membre ale Grupului de la Visegrád (V4) și ale Parteneriatului Estic (PaE), Bratislava, 6 mai 2019....**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.4.3. Reuniunea ministerială a Parteneriatului Estic, organizată cu ocazia aniversării a 10 ani de la lansarea PaE, Bruxelles, 13 mai 2019.....**Error! Bookmark not defined.**
  - 3.4.4. Conferința aniversară la nivel înalt a PaE, Bruxelles, 14 mai 2019**Error! Bookmark not defined.**
- 3.5. Summit-ul Parteneriatului Estic de la Bruxelles, 15 decembrie 2021**Error! Bookmark not defined.**
- 3.6. Reuniunea miniștrilor afacerilor externe din cadrul Parteneriatului estic, 11 decembrie 2023 **Error! Bookmark not defined.**
- 3.7. Dimensiunea parlamentară a PaE.....**Error! Bookmark not defined.**

### 4. REPUBLICA MOLDOVA ÎN CADRUL PARTENERIATULUI ESTIC..... **Error! Bookmark not defined.**

- 4.1. Importanța anului 2009 pentru Republica Moldova în contextul participării la Inițiativa UE – Parteneriatul Estic ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4.1.1. Proteste „pașnice și violente” din 7 aprilie 2009 ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4.1.2. „Revoluția Twitter” din Republica Moldova ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4.1.3. Republica Moldova după perioada protestelor din aprilie 2009 **Error! Bookmark not defined.**
- 4.1.4. Aderarea Republicii Moldova la Inițiativa Parteneriatul Estic **Error! Bookmark not defined.**
- 4.1.5. Evoluția Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic **Error! Bookmark not defined.**
- 4.2. Rezultatele Republicii Moldova în cadrul PaE prin prisma analizei „Indicelui Parteneriatului Estic” pentru perioada 2011-2023 ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4.2.1. Dimensiunea „Legătură” ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4.2.2. Dimensiunea „Aproximație/Armonizare” ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 4.2.3. Dimensiunea „Management” ..... **Error! Bookmark not defined.**

## **5. INFLUENȚA PARTICIPĂRII REPUBLICII MOLDOVA LA PARTENERIATUL ESTIC ASUPRA RELAȚIILOR CU FEDERAȚIA RUSĂ ...** **Error! Bookmark not defined.**

- 5.1. Cooperarea Republicii Moldova cu Federația Rusă: aspecte generale **Error! Bookmark not defined.**
- 5.2. Cadrul normativ și instituțional ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 5.3. Rolul Rusiei în conflictul transnistrean ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 5.4. Dimensiunea economică a relațiilor moldo-ruse ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 5.5. Dimensiunea energetică a cooperării moldo-ruse ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 5.6. Perspectiva rusă asupra aderării Republicii Moldova la PaE și a semnării Acordului de Asociere cu UE ..... **Error! Bookmark not defined.**
- 5.7. Acțiunile „hard” și „soft” power ale Rusiei în Republica Moldova în contextul Parteneriatului Estic ..... **Error! Bookmark not defined.**

## **6. EVOLUȚIA ȘI MODELAREA PERCEPȚIILOR PUBLICE PRIVITOARE LA ALEGERILE GEOPOLITICE ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN RAPORT CU CLIVAJELE IDENTITARE ȘI REZULTATELE PaE .....** **Error! Bookmark not defined.**

- 6.1. Percepția publică privitoare la aderarea Republicii Moldova la UE **Error! Bookmark not defined.**
- 6.2. Percepția despre imaginea antagonică a alegerii geopolitice dintre UE și Federația Rusă ... **Error! Bookmark not defined.**

### 6.3. Percepția grupurilor identitare privitoare la alegerile geopolitice ale Republicii Moldova.

Studiu de caz: modelarea percepției la comunitatea de găgăuzii și bulgari .. **Error! Bookmark not defined.**

**CONCLUZII** ..... Error! Bookmark not defined.

**BIBLIOGRAFIE** ..... Error! Bookmark not defined.

Moștenirea sovietică a rămas puternic înrădăcinată în societatea moldovenească. Alegerea orientării țării către o viitoare integrare europeană nu a fost ușoară și nici nu s-a dovedit un proces ireversibil în decursul deceniilor care au urmat. Contextualizarea geopolitică a condus la o nouă realitate: statul Republica Moldova prin poziția geografică este situat la periferia frontalieră a UE și a NATO, dar și a unui spațiu de influență rusă, asupra căruia Federația Rusă exercită un soi de „drept de revendicare” în virtutea moștenirii sovietice. Extinderea euro-atlantică spre est, integrarea României în Uniunea Europeană și NATO a condus către această realitate care a determinat schimbarea geopolitică și pentru Republica Moldova. Apropierea geografică prin frontiera directă cu Occidentul geopolitic și relația specială cu România au determinat schimbări profunde în ultimele două decenii în Republica Moldova. Actorii politici interni au avut un rol hotărâtor și transformator în demersul RM de a se apropia de UE.

La doi ani după aderarea României la UE, în RM s-a produs o schimbare majoră a peisajului politic în urma revoltei populației din primăvara anului 2009. Era și anul de început al Parteneriatului Estic (PaE). Timp de 15 ani la rând, Republica Moldova participă activ la inițiativa PaE. Relația dintre RM și UE în cadrul programului de cooperare – PaE reprezintă o dimensiune complexă, în special prin prisma efectuării analizei antagonismului geopolitic și modelării percepțiilor publice, care necesită o atenție deosebit de sporită. Din această dezbatere s-a dezvoltat, argumentat și fundamentat și **tema centrală** a prezentei teze de doctorat: analiza participării Republicii Moldova la PaE, a rezultatelor obținute de aceasta, dintr-o perspectivă a teoriei realiste a relațiilor internaționale privite printr-o competiție conflictuală dintre cele două sfere geopolitice la periferia cărora s-a aflat în toată această perioadă Republica Moldova. Accentul cade așadar nu doar pe participarea Republicii Moldova în ceea ce cunoaștem după 2008 a fi dimensiunea estică a Politicii Europene de Vecinătate (PEV), ci și pe contextualizarea geopolitică și pe alegerea duală a societății din Republica Moldova.

Prin moștenirea sa, prin structura sa demografică, etno-lingvistică și cultural-religioasă, societatea din Republica Moldova a rămas conectată deopotrivă la Federația Rusă, la ceea ce reprezintă conceptul de „lumea rusă” din discursurile și mesajele transmise pe diverse canale de către Moscova. În același timp, aspirațiile spre un model democratic, spre bunăstarea și libertatea oferită de perspectiva unei aderări europene, i-au determinat, în special pe tineri, să aleagă să-și orienteze privirea tot mai mult spre Vest.

Această dimensiune a evoluției percepției publice, văzută deopotrivă antagonic prin poziționarea aidoma în proximitatea unei falii geopolitice care străbate societatea moldovenească și poziționare diametral opusă geopolitic în raport cu identitatea, reprezintă a **dimensiunea tematică secundară** a prezentei lucrări. Identificăm în societatea din Republica

Moldova o polarizare și o fragmentare geopolitică generatoare de construcții frontaliere în raport cu identitatea. Astfel, în Republica Moldova alegerea preferinței referitoare la orientarea geopolitică a statului s-a făcut în raport cu grupul identitar etno-național, lingvistic, cultural sau religios.

Necesitatea cercetării minuțioase a acestui subiect are ca scop cunoașterea și înțelegerea aprofundată a temei alese, cu implicarea cercetării problematizării specifice, cu contextualizare și conceptualizare, prin evidențierea evoluțiilor participării Republicii Moldova în cadrul PaE. Astfel, se vede extrem de importantă efectuarea analizei participării Republicii Moldova în cadrul PaE în contextul cadrului geopolitic regional și internațional, având la bază competiția geopolitică dintre Est și Vest.

Analizând evoluția percepțiilor publice privitoare la opțiunile geopolitice făcute de societatea din Republica Moldova prin metoda istorică de analiză putem evidenția importanța factorului dual și antagonic, a alegerii opțiunilor geopolitice care apar ca dileme existențiale la nivelul unei societăți aflate la frontierele geopolitice ale Vestului și Estului. RM se găsește frontiera Occidentului, pe de o parte, iar pe cealaltă parte în spațiul de influență rusă, asupra căruia Federația Rusă exercită un control prin acțiunile *soft* și *hard power*. Complexitatea analizei, dată de natura obiectivelor asumate în prezenta cercetare, este conferită de trimiterea la raportarea identitară a acestor opțiuni geopolitice.

**Motivația** elaborării prezentei cercetări este reprezentată de necesitatea clarificării teoretice, conceptuale și practice a rezultatelor obținute de Republica Moldova în contextul participării la inițiativa PaE. Pe lângă analiza istorică, în cadrul lucrării sunt studiate și analizate și demersurile politice și formatul cooperării Republicii Moldova cu Uniunea Europeană în perioada anilor 2009 – 2024.

În același timp, teza este o continuare logică a evoluției din punct de vedere profesional pe care o are autoarea. Începând din 2017 autoarea desfășoară activități în domeniul diplomației, în cadrul „Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova”, am putut constata un interes real în societatea moldovenească de a clarifica evoluția și rezultatele RM în contextul procesului de integrare europeană a țării. Începând cu anul 2009, de când participă în cadrul PaE, RM prin progresul realizat s-a apropiat constant de UE, care au atins un nivel maxim prin deschiderea oficială a negocierilor de aderare din 2024 reprezintă rezultatele reale ale țării.

**Originalitatea** cercetării este argumentată de îmbinarea expertizei profesionale, a pregătirii sub raport științific și academic și a cunoașterea limbilor în care se găsesc documentele specifice (inclusiv limba rusă). Originalitatea tezei de doctorat se regăsește exprimată prin tratarea subiectului aderării și apropierii RM de UE printr-o trimitere la teoria realismului și abordarea unor aspecte precum *antagonismul geopolitic și modelarea*

*percepțiilor publice, inclusiv în raport cu identitatea etno-națională, lingvistică, culturală și religioasă a principalelor comunități din RM. În felul acesta au fost identificate și evidențiate o serie de tendințe la nivel de percepții publice în evoluția istorică, fapt ce permite exprimarea unor tendințe și dezvoltarea unor tipare în raport cu tema analizată. Toate acestea pot ulterior să se constituie într-un set util pentru înțelegerea comportamentului comunităților identitare din Republica Moldova în raport cu procesul integrării europene care este într-o etapă incipientă.*

**Relevanța lucrării** este conferită tocmai de natura cercetării, de actualitatea și relevanța *temei analizate*. Parcurusul european al Republicii Moldova, analizat dintr-o perspectivă realistă, înțeles prin complexitatea contextului geopolitic, al competiției dintre Federația Rusă și UE/NATO, și nu în ultimul rând printr-o aprofundare a înțelegerii contextului societal intern conferă o importanță deosebită sub raportul relevanței analizei pentru societate, mediul universitar și pentru actul de guvernanță în particular. Din această analiză, se pot dezvolta punctual propuneri consistente de politici publice utile și relevante în procesul apropierii Republicii Moldova de UE. Relevanța tematică este dată și de apelul la relația specială dată de moștenirea comună cultural-istorică, conștiința comună de neam și limbă și vecinătatea directă dintre Republica Moldova și România. Astfel, teza contribuie la cunoașterea academică și practică a relației speciale dintre cele două state printr-o analiză contextualizată a procesului integrator european.

Sub raportul analizei tematice, **argumentul conceptului metodologic** pe care îl propunem pleacă de la nevoia înțelegerii participării Republicii Moldova la Parteneriatul Estic (PaE) și la apropierea acestui stat de UE în perioada de după lansarea acestei inițiative de la Bruxelles.

Dincolo de simpla analiză a acestui parcurs al Republicii Moldova și a implicațiilor care decurg din această evoluție, conceptul nostru metodologic ne conduce către o perspectivă diacronică a influenței apropierii Republicii Moldova, și implicit a rezultatelor PaE, asupra a *două dimensiuni* urmărite pe parcursul acestei teze de doctorat:

1. cea *externă*, respectiv influența asupra relațiilor și cooperării pe care RM o are cu Federația Rusă (atenția noastră în acest caz pleacă de la următoarele premise: relația moștenită din perioada sovietică; dorința Federației Ruse de a păstra influența politică și geopolitică la Chișinău; presiunea influenței ruse la nivelul securității – prin păstrarea soldaților ruși în regiunea transnistreană; presiunea exercitată prin constrângerile energetice/războiul gazului; existența unei presiuni de natură neconvențională/războiul hibrid; exercitarea unei influențe soft prin prisma ortodoxismului și a limbii ruse, asta cu atât mai mult cu cât pe teritoriul Republicii Moldova există o comunitate de limbă rusă mai extinsă decât cea care se declară de

etnie rusă – în acest caz dimensiunea cultural-lingvistică este în măsură să câștige o relevanță și mai mare);

2. cea *internă*, a modelării percepțiilor publice din Republica Moldova în raport cu opțiunile alegerilor geopolitice antagonice pe care trebuie să le ia populația și statul moldovean. RM este în fața, nu doar a unei simple alegeri între Estul reprezentat geopolitic de Federația Rusă și Vestul reprezentat de UE, ci și într-un efort de clarificare internă dată de premisa existenței unei falii identitare care conduce către un clivaj geopolitic la nivelul populației. Așadar, foarte importantă este perspectiva duală, antagonică, a opțiunilor geopolitice care apar ca dileme existențiale la nivelul unei societăți de la frontierele geopolitice ale Vestului și Estului. În atenția noastră este realitatea existenței unor clivaje în societatea Republicii Moldova date de o polarizare identitară. Comunitățile etno-culturale și lingvistice reacționează solidar în procesul de alegere a opțiunii geopolitice dintre UE și păstrarea influenței ruse ca parte a moștenirii geopolitice sovietice.

### **Scopul lucrării**

Scopul prezentei lucrări este *analiza relației Republicii Moldova cu UE reflectată în rezultatele PaE și prin prisma modelării percepțiilor publice interne în contextul disputelor geopolitice dintre Federația Rusă și Uniunea Europeană.*

Focusul central al analizei este relația dintre RM și UE în cadrul PaE, analiza rezultatelor PaE prin intermediul complexelor dimensiuni prin prisma efectuării analizei antagonismului geopolitic, a modelării percepțiilor publice în raport cu alegerea opțiunii geopolitice. Rezultă așadar o analiză interdisciplinară privitoare la participarea Republicii Moldova în cadrul inițiativei UE a PaE, la rezultatele obținute de Republica Moldova dintr-o perspectivă a teoriei realiste a relațiilor internaționale printr-o competiție conflictuală dintre cele două sfere geopolitice la periferia cărora s-a aflat în toată această perioadă Republica Moldova.

### **Obiectivele specifice**

Cercetarea se fundamentează pe patru obiective specifice menite să sprijine îndeplinirea scopului propus:

O.1. *Explorarea și analiza rezultatelor Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic dintr-o perspectivă realistă asupra disputelor Est-Vest.* Accentul cade în acest sens pe evidențierea și analiza parcursului în cadrul inițiativei PaE printr-un anunțat apel la înțelegerea relațiilor internaționale ale Republicii Moldova dintr-o perspectivă a teoriei realiste.

*O.2. Analiza rolului avut de apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană în influențarea relațiilor cu Federația Rusă.* Atingerea primului obiectiv ne va permite să explorăm efectul avut de rezultatele PaE, de progresele realizate în relația de apropiere a Republicii Moldova de UE, asupra relațiilor cu Federația Rusă. În lipsa unor indicatori măsurabili pentru întreaga perioadă analizată, ne propune să identificăm și să analizăm efectul și influența acestei apropieri de UE asupra relațiilor cu Federația Rusă.

*O.3. Examinarea modalităților în care rezultatele apropierii Republicii Moldova de Uniunea Europeană s-au reflectat în modelarea percepțiilor publice.* La un alt nivel urmărim dacă rezultatele PaE s-au reflectat în modelarea percepțiilor publice. Metodologic putem urmări aceasta doar prin apelul la cercetări și anchete realizate de diverse institute și organizații care au realizat sistematic și constant asemenea cercetări pe parcursul perioadei 2009-2024. Urmărim dacă opinia și percepția populației s-a modelat în raport cu așteptările, succesele sau eșecul atingerii unor rezultate tangibile în relația cu UE, pe parcursul participării RM la PaE.

*O.4. Identificarea unui tipar de modelare a percepțiilor publice din Republica Moldova în contextul existenței unei relații între clivajul identitar și alegerile geopolitice.* La un nivel aprofundat, după atingerea celorlalte obiective, ne propunem să identificăm posibile tipare de modelare a percepțiilor publice în raport cu identitatea etno-națională și lingvistică în principal, și tangențial cu cea cultural-religioasă. Plecând și de la alte analize, și realizând studii de caz specifice pe regiunea transnistreană și UTA Găgăuzia, ne propunem să verificăm dacă comunitățile rusă, găgăuză sau bulgară au avut alte preferințe geopolitice în acord cu orientarea externă a statului și dacă s-au dezvoltat în Republica Moldova tipare de modelare a percepțiilor publice în raport cu identitatea.

## **Ipotezele**

Cercetarea noastră este mixtă calitativ și cantitativ, cu un evident accent pe cercetarea calitativă. Chiar dacă tradițional cercetarea calitativă nu a dezvoltat instrumente de cercetare care să testeze ipoteze, dorim să explorăm în cuprinsul acestei teze patru ipoteze de lucru.

În acord cu acest concept metodologic, cele patru ipoteze ale cercetării sunt următoarele:

*I.1. Rezultatele pozitive ale Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic au fost determinant influențate geopolitic.*

*I.2. Parcurusul european al Republicii Moldova nu a fost unul constant, acesta fiind influențat de opțiunile politice interne și externe ale guvernanților.*

*I.3. Percepțiile publice ale alegerilor geopolitice s-au modelat în raport cu rezultatele în cadrul Parteneriatului Estic.*

I.4. *Clivajul identitar din Republica Moldova marchează profund alegerile geopolitice și rezultatele Parteneriatului Estic.*

### **Întrebările de cercetare**

În cadrul prezentei lucrări, întrebările de cercetare au fost formulate astfel încât să contribuie la atingerea obiectivelor lucrării și să permită o explorare detaliată a rezultatelor Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic prin prisma antagonismului geopolitic și modelării percepțiilor publice. Întrebările de cercetare, corelate cu obiectivele și ipotezele anunțate, sunt următoarele:

IC.1. *Care au fost principalele rezultate ale participării Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic și cum s-au reflectat acestea în condițiile alegerilor geopolitice ale societății din Republica Moldova dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă?*

Întrebarea aceasta ne determină să căutăm într-o primă etapă de analiză răspunsul printr-o identificare a principalelor rezultate ale participării Republicii Moldova în cadru PaE. În următoarea etapă ne propunem ca printr-o analiză a percepțiilor publice să căutăm răspunsul la modalitatea de reflectare a rezultatelor PaE în percepția publică din RM referitor la preferința relației externe cu UE sau cu Federația Rusă.

IC.2. *A existat o modelare a percepțiilor publice în raport cu rezultatele Parteneriatului Estic și angajamentele Uniunii Europene față de Republica Moldova?*

A doua întrebare este determinată de răspunsul la prima. Focusul cade pe modelarea percepțiilor publice în raport cu rezultatele PaE și angajamentele UE față de RM. Răspunsul este dat de analiza diacronică a percepțiilor publice în raport cu anumite momente date de obținerea unor rezultate tangibile și de angajamentele sau nehotărârea UE în raport cu parcursul european al Republicii Moldova.

IC. 3. *Cum au influențat clivajul identitar și tendințele separatiste transnistrene și găgăuze alegerile geopolitice ale Republicii Moldova?*

A treia întrebare este cea care conduce către cea mai aprofundată analiză din cadrul acestei teze: stabilirea unei legături de cauzalitate între modelarea percepțiilor publice și dimensiunea identitar-comunitară a populației. Astfel, ne propunem să găsim răspunsuri la apariția unor tipare comportamentale și de modelare a percepțiilor publice privitoare la alegerile preferințelor geopolitice în raport cu etnia, limba, cultura sau religia membrilor comunității.

## Designul cercetării

### Dimensiunea sintetică a planului de cercetare

| Etapa                                                                                                                                                                                                                         | Obiectivul                                                                                                                                                                      | Ipoteza                                                                                                                                                                                                                                                                                          | Întrebarea de cercetare                                                                                                                                                                                                                                                                        | Metoda / procedeul                                                                                                           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Etapa pregătitoare</b>                                                                                                                                                                                                     | -                                                                                                                                                                               | -                                                                                                                                                                                                                                                                                                | -                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Analiza surselor de documentare<br>Analiza bibliografică<br>Analiza documentară preliminară                                  |
| <b>Prima etapă de cercetare:</b> elaborarea cadrului contextual, teoretic și conceptual al cercetării.<br><br>Se regăsește în principal în Capitolul 2. Cadrul contextual și teoretic al cercetării.                          | Tangențial și contextual:<br>O.1. Explorarea și analiza rezultatelor Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic dintr-o perspectivă realistă asupra disputelor Est-Vest | Tangențial și contextual:<br>I.1. Rezultatele pozitive ale Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic au fost în mod determinant influențate geopolitic                                                                                                                                  | Tangențial și contextual:<br>IC.1. Care au fost principalele rezultate ale participării Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic și cum s-au reflectat acestea în condițiile alegerilor geopolitice ale societății din Republica Moldova dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă? | Analiza documentelor<br>Metoda istorică<br>Analiza comparativă<br>Analiza statistică<br>Sinteza<br>Descrierea<br>Explicația  |
| <b>A doua etapă:</b> nivelul de analiză introductiv-descriptivă și explicativă a inițiativei UE a Parteneriatului Estic. Se regăsește în principal în Capitolului 3. Inițiativa Europeană „Parteneriatul Estic”.              | Tangențial și contextual:<br>O.1. Explorarea și analiza rezultatelor Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic dintr-o perspectivă realistă asupra disputelor Est-Vest | Tangențial și contextual:<br>I.1. Rezultatele pozitive ale Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic au fost în mod determinant influențate geopolitic                                                                                                                                  | Tangențial și contextual:<br>IC.1. Care au fost principalele rezultate ale participării Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic și cum s-au reflectat acestea în condițiile alegerilor geopolitice ale societății din Republica Moldova dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă? | Analiza documentelor<br>Metoda istorică<br>Analiza comparativă<br>Sinteza<br>Descrierea<br>Explicația                        |
| <b>Etapa a treia</b> a cercetării este reprezentată de analiza participării Republicii Moldova în cadrul PaE, a rezultatelor PaE. Se regăsește în principal în Capitolul 4. Republica Moldova în cadrul Parteneriatului Estic | O.1. Explorarea și analiza rezultatelor Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic dintr-o perspectivă realistă asupra disputelor Est-Vest                              | I.1. Rezultatele pozitive ale Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic au fost în mod determinant influențate geopolitic;<br>I.2. Parcursul european al Republicii Moldova nu a fost unul constant, acesta fiind influențat de opțiunile politice interne și externe ale guvernanților | IC.1. Care au fost principalele rezultate ale participării Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic și cum s-au reflectat acestea în condițiile alegerilor geopolitice ale societății din Republica Moldova dintre Uniunea Europeană și Federația Rusă?                              | Analiza documentelor<br>Metoda istorică<br>Analiza comparativă<br>Analiza statistică<br>Cercetarea calitativă și cantitativă |
| <b>Etapa a patra,</b> Influența participării Republicii Moldova la Parteneriatul Estic asupra relațiilor cu                                                                                                                   | O.2. Analiza rolului avut de apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană în                                                                                              | Tangențial și contextual:<br>I.1. Rezultatele pozitive ale Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic au                                                                                                                                                                                 | Tangențial și contextual:<br>IC.1. Care au fost principalele rezultate ale participării Republicii Moldova în                                                                                                                                                                                  | Analiza documentelor<br>Metoda istorică                                                                                      |

| <b>Etapă</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | <b>Obiectivul</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | <b>Ipoteza</b>                                                                                                                                                                                                                                                         | <b>Întrebarea de cercetare</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                              | <b>Metoda / procedeul</b>                                                                                                                                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Federația Rusă, (cuprinsă în capitolul 5)</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | <i>influențarea relațiilor cu Federația Rusă.</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | <i>fost în mod determinant influențate geopolitic; I.2. Parcursul european al Republicii Moldova nu a fost unul constant, acesta fiind influențat de opțiunile politice interne și externe ale guvernanților</i>                                                       | <i>cadrul Parteneriatului Estic și cum s-au reflectat acestea în condițiile alegerilor geopolitice ale societății din Republica Moldova dintre Uniunea Europeană și Federația Rusia?</i>                                                                                                                                    | Analiza comparativă<br>Analiza statistică<br>Sinteza<br>Descrierea<br>Explicația                                                                                           |
| <b><i>Etapă a cincea:</i></b><br>analiza percepțiilor publice privitoare la opțiunile și preferințele geopolitice în raport cu identitatea și prin trimiterea la rezultatele tangibile ale PaE. Această fază se regăsește în analiza care face obiectul capitolului 6. <i>Evoluția și modelarea percepțiilor publice privitoare la alegerile geopolitice ale Republicii Moldova în raport cu clivajele identitare și rezultatele PaE.</i> | O.3. <i>Examinarea modalităților în care rezultatele apropiării Republicii Moldova de Uniunea Europeană s-au reflectat în modelarea percepțiilor publice;</i><br>O.4. <i>Identificarea unui tipar de modelare a percepțiilor publice din Republica Moldova în contextul existenței unei relații între clivajul identitar și alegerile geopolitice</i> | I.3. <i>Percepțiile publice ale alegerilor geopolitice s-au modelat în raport cu rezultatele în cadrul Parteneriatului Estic;</i><br>I.4. <i>Clivajul identitar din Republica Moldova marchează profund alegerile geopolitice și rezultatele Parteneriatului Estic</i> | IC.2. <i>A existat o modelare a percepțiilor publice în raport cu rezultatele Parteneriatului Estic și angajamentele Uniunii Europene față de Republica Moldova?</i><br>IC. 3. <i>Cum au influențat clivajul identitar și tendințele separatiste transnistrene și găgăuze alegerile geopolitice ale Republicii Moldova?</i> | Analiza documentelor<br>Metoda istorică<br>Analiza comparativă<br>Analiza statistică<br>Studiul de caz<br>Cercetarea calitativă și cantitativă<br>Descrierea<br>Explicația |
| <b><i>Etapă finală</i></b><br>elaborarea setului de concluzii și contribuții teoretice și aplicate pe care lucrarea le are din punct de vedere academic.<br>Se regăsește în principal în capitolul <i>Concluzii</i>                                                                                                                                                                                                                       | -                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | -                                                                                                                                                                                                                                                                      | -                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Sinteza<br>Descrierea<br>Explicația                                                                                                                                        |

### Sursele de documentare

Procesul de cercetare asupra unei tematici atât de complexe cum este dinamica cooperării în cadrul PaE a presupus selectarea unor surse de documentare relevante, diverse, actuale și utile pentru a ne ajuta în demersul de a realiza această analiză. Am utilizat: surse primare, surse secundare, surse digitale.

Sursele primare includ reglementări și acte oficiale care au legătură directă cu tematica cooperării RM cu UE în cadrul PaE. Rezultatele „Recensământului Populației și al Locuințelor din Republica Moldova” pentru 2004, 2014 și 2024, publicate de „Biroul Național de Statistică Republicii Moldova” (BNSRM), au furnizat informații despre evoluția principalelor grupuri

etnice din Republica Moldova, precum și despre numărul și ponderea principalelor grupuri etnice din totalul populației RM. Informațiile statistice de la BNSRM au stat la baza analizei realităților etno-naționale, clivajului și disputelor identitare din societatea moldovenească. Această sursă primară și datele statistice au ajutat la analiza și compararea structurii etnice, inclusiv pe raioane în Republica Moldova.

Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Monitorul Oficial și „*Registrul de Stat al Actelor Juridice din Republica Moldova*” au stat la baza surselor de proveniență a bazei de date pentru dimensiunea analitică privitor la cadrul legislativ. O altă parte importantă a surselor primare sunt documentele oficiale din cadrul Parteneriatului Estic și Uniunii Europene, printre care Concluziile Consiliului European, Comunicările Comisiei Europene, Parlamentului European, Documente comune de consultare, Acordurile de parteneriat și cooperare UE, Declarațiile comune adoptate în timpul Summit-urilor PaE. Datele obținute din „Rapoartele privind realizarea Planului Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană” pentru anii diferiți, au ajutat la evidențierea evoluției cooperării dintre RM și UE.

Sursele secundare, sunt în principiu surse alternative și complementare necesare contextualizării și care fac trimitere la lucrări academice de specialitate. Au fost utilizate diferite baze de date academice deschise (Open Access Library, SSRN, SSOAR, MPRA, DOAJ, ERIH+) cu scopul de a valorifica suportul teoretic și de natură conceptuală existent, inclusiv prin analogii comparative cu alte studii.

Sursele digitale au constituit un suport de documentare la nivelul cercetării realizate în diverse etape, atât calitativ, cât și cantitativ asupra problematicii cooperării RM cu UE prin PaE. În atenția noastră au fost site-urile oficiale ale instituțiilor principale din UE, precum Comisia Europeană, Consiliul European, Parlamentul European, Programul Parteneriatul Estic, precum și din Republica Moldova – Președinția, Guvernul, Parlamentul, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Justiției etc. Rapoartele „European Integration Index for Eastern Partnership Countries” (EIIEaP) și „Eastern Partnership Index” (EaPI), pentru perioada 2011 – 2023, au servit drept o bază de date pentru analiza rezultatelor Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic.

Această diversitate de surse și modul detaliat de utilizare a acestora sprijină o analiză cuprinzătoare, asigurând răspunsuri bine fundamentate la întrebările de cercetare și validarea ipotezelor formulate. Folosirea integrată a surselor de documentare primare, secundare și digitale pe parcursul întregului demers de cercetare academică contribuie la atingerea tuturor obiectivelor asumate și a rezultatelor așteptate.

## Structura lucrării

Structura prezentei teze de doctorat urmărește desfășurarea cadrului metodologic anunțat și atingerea obiectivelor asumate privitoare la analiza participării PM în cadrul PaE prin prisma antagonismului geopolitic și modelarea percepțiilor publice. Lucrarea începe prin analiza cadrului contextual, evaluarea lansării și dezvoltării Parteneriatului Estic, rezultatelor RM în cadrul PaE în toată perioada de existență a acestei platforme de cooperare, și culminând cu influența participării Republicii Moldova la Parteneriatul Estic asupra relațiilor cu Federația Rusă.

Capitolul *Introducere* contextualizează problematica cercetării, subliniind importanța studierii acestui subiect. Este explicată originalitatea demersului academic, precum actualitate și relevanța acesteia în raport cu tema cercetării și metodologia aleasă, în contextul actual regional. De asemenea, în atenția noastră este explicarea actualității și utilității cercetării atât la nivel teoretic, cât și practic.

Capitolul 1. *Metodologia cercetării și sursele de documentare* este suportul metodologic al logicii academice a lucrării. Sunt prezentate și argumentate justificate scopul cercetării și cele patru obiective specifice: analiza rezultatelor Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic dintr-o perspectivă realistă asupra disputelor Est-Vest; analiza rolului avut de apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană în influențarea relațiilor cu Federația Rusă; examinarea modalităților în care rezultatele apropierii Republicii Moldova de Uniunea Europeană s-au reflectat în modelarea percepțiilor publice și identificarea unui tipar de modelare a percepțiilor publice din Republica Moldova în contextul existenței unei relații între clivajul identitar și alegerile geopolitice. În cuprinsul capitolului se dezvoltă întrebările de cercetare și ipotezele de lucru de la care pleacă cercetarea. Sunt avute în vedere metode de cercetare precu: analiza documentară, analiza istorică, analiza comparativă, analiza statistică, dar și realizarea unui studiu de caz.

În capitolul 2 este prezentat în detaliu, așa cum reiese și din titlu, *Cadrul contextual, teoretic și conceptual al cercetării*. Aici este analizată contextualizarea internă și geopolitică, contextul geopolitic de după Războiul Rece și prăbușirea URSS, perioada obținerii independenței Republicii Moldova și contextualizarea politică. Tot în acest capitol este relatată relația specială a Republicii Moldova cu România în contextul alegerii opțiunii europene. A fost realizată o retrospectivă de cooperare moldo-română prin intermediul vizitelor oficiale la nivel de șefi de stat.

O altă parte importantă a acestui capitol este prezentarea realităților etno-naționale, clivajul și disputele identitare din RM. Problematica cercetării a fost analizată din perspectiva teoretică a Realismului asupra orientării geopolitice a Republicii Moldova prin prisma

competiției și disputelor dintre Est și Vest. În același timp, au fost conceptualizate noțiunile de „europenizare” a Estului și evidențiată orientarea Republicii Moldova spre UE. În acest capitol teoretic și conceptual a fost prezentată și teza neutralității Republicii Moldova: între neputință și opțiune reală.

Capitolul 3. *Inițiativa Europeană „Parteneriatul Estic”* este consacrat inițiativei europene „Parteneriatul Estic”, unde a fost relatată ideea lansării acestui program, reacția și poziția membrilor UE față de Inițiativa PaE, poziția țărilor participante la formatul de cooperare al acestei inițiative, precum și reacțiile sau poziția Rusiei față de lansarea inițiativei europene PaE. Au fost evidențiate principalele elemente ale interesului UE față de vecinii estici. Capitolul continuă cu prezentarea și analiza Summit-urilor PaE, începând cu acel de la Praga, din 7 mai 2009 și finalizând cu ultimul Summit PaE, de la Bruxelles, pe 15 decembrie 2021. Parteneriatul Estic există deja mai mult de 15 ani. În cadrul mai larg aniversar, au fost analizate și diferite evenimente de aniversare a 10 ani de la lansarea PaE, cum ar fi Reuniunea înalților funcționari ai statelor Parteneriatului Estic (Bruxelles, 11 aprilie 2019), „Reuniunea ministerială a Parteneriatului Estic, organizată cu ocazia aniversării a 10 ani de la lansarea PaE” (Bruxelles, 13 mai 2019), „Conferința aniversară la nivel înalt a Parteneriatului Estic” (Bruxelles, 14 mai 2019), s.a. În cadrul acestui capitol dedicat inițiativei PaE, a fost analizată și activitatea de cooperare la nivel parlamentar a PaE, care este implementată în cadrul „Adunării Parlamentare pentru Relațiile cu Statele Parteneriatului Estic” - Euronest. Adunarea Parlamentară Euronest reprezintă instituția parlamentară a PaE.

Capitolul 4. *Republica Moldova în cadrul Parteneriatului Estic* este o continuare logică a capitolului trei și este dedicat Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic. Capitolul începe cu analiza contextuală a evenimentelor asociate perioadei de alăturare a RM la PaE. Aici putem menționa evenimente de politică interne cum ar fi proteste „pașnice și violente” din 7 aprilie 2009, „Revoluția Twitter” din Republica Moldova, perioada care a urmat după protestele din aprilie 2009 și aderarea propriu-zisă a Republicii Moldova la Inițiativa Parteneriatul Estic.

O secțiunea special dedicată este cea care se adresează analizei evoluției RM în cadrul PaE și rezultatele RM în cadrul PaE prin prisma studiului „Indicelui Parteneriatului Estic” pentru perioada 2011-2023. Mai exact aici este analizată dimensiunea „Legătură”, „Aproximație/Armonizare” și „Management.

Capitolul 5. *Influența participării Republicii Moldova la Parteneriatul Estic asupra relațiilor cu Federația Rusă* este dedicat evidențierii influenței participării Republicii Moldova la Parteneriatul Estic asupra relațiilor cu Federația Rusă. În acest capitol sunt prezentate aspecte generale ale cooperării Republicii Moldova cu Federația Rusă, și anume cadrul normativ și instituțional, dimensiunea economică a relațiilor moldo-ruse, precum și dimensiunea

energetică. O parte importantă este consacrată rolului Rusiei în conflictul transnistrean. Capitolul continuă cu prezentarea perspectivei ruse asupra aderării Republicii Moldova la PaE și a semnării AA cu UE. Tot în acest capitol au fost identificate, prezentate și analizate acțiunile „hard” și „soft” power ale Rusiei în Republica Moldova în contextul PaE. La finalul capitolului este analizată influența aderării și participării Republicii Moldova la Parteneriatul Estic asupra relațiilor cu Federația Rusă.

Capitolul 6. *Evoluția și modelarea percepțiilor publice privitoare la alegerile geopolitice ale Republicii Moldova în raport cu clivajele identitare și rezultatele PaE*, este foarte important sub raport analitic și cuprinde dimensiunea secundară a temei noastre de cercetare: analiza percepțiilor publice privitoare la opțiunile și preferințele geopolitice în raport cu identitatea și prin trimiterea la rezultatele tangibile ale PaE. O atenție deosebită este acordată realizării unui studiu de caz privitor la analiza percepției, opțiunilor și preferințelor geopolitice pe care le-au exprimat cetățenii din regiunea transnistreană și din UTA Găgăuzia și Taraclia. Scopul acestei investigații este de a ne ajuta să înțelegem dacă există o relație directă între opțiunea alegerii geopolitice și etnicitatea comunităților din aceste regiuni.

Analiza evoluției percepțiilor publice este focusată către identificarea unor posibile modele comportamentale, atât la nivel general al populației, cât și la nivelul unor comunități identitare. Demersul nostru este gândit pe trei principale direcții și niveluri de analiză:

- ✓ Percepția publică privitoare la aderarea Republicii Moldova la UE
- ✓ Percepția despre imaginea antagonică a alegerii geopolitice dintre UE și Federația Rusă
- ✓ Percepția grupurilor identitare privitoare la alegerile geopolitice ale Republicii Moldova

Studiu de caz: modelarea percepției la comunitatea de găgăuzii și bulgari.

În final, lucrarea se încheie printr-un capitol de *Concluzii*, în care este elaborat setul de concluzii, contribuții teoretice și aplicate pe care lucrarea le are din punct de vedere academic, dar și prin lista de *Bibliografie*.

## **Concluzii**

Focusul central al analizei lucrării este relația de cooperare dintre RM și UE prin intermediul cadrului conferit de PaE, analiza rezultatelor Republicii Moldova în cadrul PaE prin intermediul complexelor dimensiuni și prin prisma efectuării analizei antagonismului geopolitic, a modelării percepțiilor publice în raport cu alegerea opțiunii geopolitice. De mai bine de 15 ani, RM este un participant activ în cadrul PaE, iar pe parcursul acestei perioade, relațiile sale cu Federația Rusă au fost influențate negativ de apropierea de Uniunea Europeană. Implicarea Republicii Moldova în PaE a avut consecințe semnificative asupra relațiilor bilaterale moldo-ruse, iar pe diverse perioade de timp, Rusia a reacționat nemulțumită la această

apropiere. De fiecare dată când RM a avansat în procesul de integrare europeană, Rusia a reacționat prin măsuri de sancțiuni economice, embargouri sau interdicții de export, ca modalități de a constrânge țara să se abată de la acest drum.

Prezentăm în prima secțiune a acestui capitol, concluziile care se desprind **la nivelul fiecărei etape de cercetare**, pentru ca ulterior să prezentăm contribuția pe care lucrarea a avut-o sub raport teoretic, dar și la nivel aplicat/practic.

Rezultatele obținute s-au validat prin metodele consacrate utilizate, precum – analiza documentară, cea istorică, analiza comparativă, analiza statistică, și realizarea unui studiu de caz, confirmând ipotezele inițiale și evidențiind corelații semnificative între variabilele studiate.

În cadrul ***primei etape de cercetare***, care corespunde capitolului al doilea al tezei, *Cadrul contextual, teoretic și conceptual al cercetării*, am analizat detaliat cadrul contextual, teoretic și conceptual. A fost evidențiată contextualizarea internă și geopolitică de după Războiul Rece și prăbușirea URSS, cu focusul pe perioada obținerii independenței Republicii Moldova. Contextualizarea, înțelegerea și trasarea limitelor de analiză a cadrului conceptual și teoretic are un rol foarte important în dezvoltarea temei de cercetare. Specificitatea și particularitățile realității din societatea moldovenească impune trimiterea la cunoașterea contextuală internă și externă.

Tot în cadrul acestei etape de cercetare, a fost analizată relația specială a Republicii Moldova cu România în contextul alegerii opțiunii europene. A fost realizată o retrospectivă de cooperare moldo-română prin intermediul vizitelor oficiale la nivel de șefi de stat. Analiza relației speciale dintre Republica Moldova și România, în contextul unei orientări tot mai clare către Uniunea Europeană, este esențială, având în vedere că România este un susținător important al Republicii Moldova în acest proces.

O altă parte importantă a acestei etape a fost dedicată prezentării realităților etno-naționale, clivajului și disputelor identitare din Republica Moldova. Argumentele metodologice au fost susținute de rezultatele investigației de pe parcursul procesului de cercetare: structura, dinamica și realitățile etno-naționale și lingvistice au influențat percepțiile publice despre alegerile geopolitice ale Republicii Moldova. Societatea din RM s-a dovedit a fi nu doar una cu o diversitate foarte mare, ci și una în care comunitățile au avut preferințe geopolitice diametral opuse. Constatăm așadar o strânsă legătură între identitate și preferința pentru relațiile externe ale statului. Clivajul identitar reflectă competiția geopolitică și invers, competiția dintre Est și Vest se reflectă în dinamica alegerilor geopolitice ale comunităților identitare din acest stat aflat la periferia a două lumi geopolitice.

Premisa noastră s-a confirmat. Astfel, populația rusofonă (etnică și vorbitoare de limba rusă, aceasta din urmă fiind o categorie mult mai extinsă numeric) tinde să susțină o apropiere de Federația Rusă și este mai puțin favorabilă unei integrări în Uniunea Europeană.

La nivelul analizei conceptuale și pentru a clarifica legătura dintre constrângerile geopolitice și realitățile societale interne am făcut apel la o dezbatere care a fost centrată pe teza neutralității Republicii Moldova atât de mult prezentă în societatea moldovenească. Abordarea a ilustrat mai degrabă o nevoie a Republicii Moldova de a i se garanta și respecta statalitatea într-un context geopolitic complicat, al unei competiții dintre Federația Rusia și Occident și în care Republica Moldova spera să fie mai puțin implicată.

**A doua etapă**, reprezentată de nivelul de analiză introductiv-descriptivă și explicativă a inițiativei UE a Parteneriatului Estic, corespunde Capitolului 3, *Inițiativa Europeană „Parteneriatul Estic”*, unde a fost relatată ideea lansării acestui program, reacția și poziția membrilor UE față de Inițiativa PaE, poziția țărilor participante la formatul de cooperare față de lansarea acestuia, reacțiile și poziția Rusiei față de lansarea inițiativei europene PaE. Au fost evidențiate principalele elemente ale interesului UE față de vecinii estici. Rolul identificat al acestei analize a fost, de asemenea, de contextualizare pentru parcursul și rezultatele atinse de Republica Moldova în cadrul PaE.

RM constituie un punct de interes geostrategic pentru actori geopolitici majori, precum Uniunea Europeană și Federația Rusă. Regiunea post-sovietică, care include și Republica Moldova, este destul de particulară, iar din acest motiv, Uniunea Europeană o abordează într-un mod diferit. Parteneriatul Estic face parte dintr-o componentă specifică a Politicii Europene de Vecinătate. Polonia și Suedia au fost inițiatoarele propunerii oficiale de a crea un PaE. Scopul acestei inițiative, susținute de Polonia și Suedia, a fost să întărească relațiile cu vecinii din Europa de Est, punându-i într-o abordare distinctă față de vecinii din zona mediteraneeană. Autorii acestei propuneri considerau că aceste șase țări merită un tratament diferit în cadrul PEV.

De asemenea, în cadrul acestei faze de cercetare, a fost analizată și dimensiunea parlamentară a PaE, care se realizează prin Adunarea Parlamentară pentru Relațiile cu Statele Parteneriatului Estic – Euronest, aceasta fiind instituția parlamentară a Parteneriatului Estic.

**Etapa a treia** a cercetării, reprezentată de analiza participării Republicii Moldova în cadrul PaE, a rezultatelor PaE și a influenței care decurge din acest parcurs, se regăsește în Capitolul 4. *Republica Moldova în cadrul Parteneriatului Estic*. Este o continuare logică a capitolului trei și este dedicat Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic. Importanța acestei teme de cercetare crește considerabil în contextul în care vecinii și partenerii estici ai Uniunii Europene, inclusiv Republica Moldova, sunt influențați de un actor major pe scena

geopolitică internațională, Federația Rusă. Această influență generează instabilitate și incertitudine în regiune, afectând negativ securitatea și stabilitatea frontierei estice a Uniunii Europene. Aici putem menționa evenimente de politică interne cum ar fi proteste „pașnice și violente” din 7 aprilie 2009, „Revoluția Twitter” din Republica Moldova, perioada care a urmat după protestele din aprilie 2009 și aderarea propriu-zisă a Republicii Moldova la Inițiativa Parteneriatul Estic.

O parte importantă a cercetării realizate în această fază reprezintă evoluția Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic și rezultatele Republicii Moldova în cadrul PaE prin prisma studiului „Indicelui Parteneriatului Estic” pentru perioada 2011-2023. Mai exact a fost analizată dimensiunea „Legătură”, „Aproximație/Armonizare” și „Management”.

În *etapa a patra*, regăsită în cadrul capitolului 5, *Influența participării Republicii Moldova la Parteneriatul Estic asupra relațiilor cu Federația Rusă*, a fost analizată influența participării Republicii Moldova la Parteneriatul Estic asupra relațiilor cu Federația Rusă. În acest capitol sunt prezentate aspecte generale ale cooperării Republicii Moldova cu Federația Rusă, și anume cadrul normativ și instituțional, dimensiunea economică a relațiilor moldo-ruse, precum și dimensiunea energetică. Relațiile dintre RM și Federația Rusă se bazează pe un cadru juridic extins, format din aproximativ 162 de documente bilaterale care reglementează cooperarea în numeroase domenii de interes comun. RM a semnat acorduri cu Federația Rusă în sectoare precum știința, cultura, drepturile de proprietate, formarea ofițerilor în instituțiile militare de învățământ, relațiile financiare și bancare, asistența juridică și cooperarea în domeniul dreptului civil, familial și penal, precum și în domeniile standardizării, metrologiei, certificării, transporturilor, serviciilor consulare și aeriene.

Politicile Moscovei vizând consolidarea sferei de influență post-sovietică și limitarea apropierii statelor estice de Uniunea Europeană sunt evidente în numeroasele conflicte înghețate și în strategiile de destabilizare.

O parte importantă a fost consacrată rolului Rusiei în conflictul transnistrean. De la început, cooperarea dintre RM și Federația Rusă au fost marcate de două probleme majore: prezența militară ilegală a Rusiei și conflictul transnistrean.

Tot în acest capitol au fost identificate, prezentate și analizate acțiunile „hard” și „soft” power ale Rusiei în Republica Moldova în contextul PaE. Federația Rusă întreprinde acțiuni semnificative pentru a se poziționa ca actor global, lansând o politică externă mai agresivă pentru a-și atinge scopurile geopolitice și geostrategice. Cu scopul atingerii obiectivelor, Rusia folosește o gamă variată de instrumente, incluzând „hard” și „soft power”, precum și strategii de „război hibrid”.

În **etapa a cincea** a cercetării, foarte importantă sub raport analitic, cuprinde analiza percepțiilor publice privitoare la opțiunile și preferințele geopolitice în raport cu identitatea și prin trimiterea la rezultatele tangibile ale PaE. Această etapă se regăsește în capitolul șase, *Evoluția și modelarea percepțiilor publice privitoare la alegerile geopolitice ale Republicii Moldova în raport cu clivajele identitare și rezultatele PaE*, iar aici a fost analizată evoluția și modelarea percepțiilor publice privitoare la alegerile geopolitice ale Republicii Moldova în raport cu clivajele identitare și rezultatele PaE. În acest capitol, am propus să analizăm evoluția percepțiilor publice din RM referitoare la opțiunile geopolitice, abordându-le din perspectiva metodei istorice de analiză. Un aspect esențial este perspectiva duală și adesea antagonică a acestor opțiuni geopolitice, care se manifestă ca adevărate dileme existențiale pentru o societate aflată la granița dintre Est și Vest. RM se află pe linia de întâlnire dintre UE / NATO, și sfera de influență a Rusiei, iar această poziționare geografică o plasează într-o situație complexă. În plus, Federația Rusă continuă să considere Republica Moldova parte a zonei sale de influență, având un „drept de revendicare” asupra acestui teritoriu, invocând moștenirea sovietică și legăturile istorice și culturale strânse dintre cele două țări. Aceasta adâncește diviziunea internă în societatea moldovenească, unde există viziuni contradictorii între opțiunile pro-europene și cele pro-ruse. Pe de altă parte, integrarea în Uniunea Europeană este percepută de o parte a populației ca o oportunitate de dezvoltare economică, prosperitate și stabilitate democratică, în timp ce o altă parte, influențată de legăturile istorice și economice cu Rusia, vede apropierea de Moscova ca o soluție mai sigură pentru menținerea suveranității și stabilității interne. Astfel, Republica Moldova se confruntă cu un paradox geopolitic în care deciziile privind viitorul său pot determina direcția evoluției sale, în contextul presiunilor externe și a diviziunii interne între orientările politice pro-vestice și pro-estice.

O atenție deosebită a fost acordată realizării unui studiu de caz privitor la analiza percepției, opțiunilor și preferințele geopolitice pe care le-au exprimat cetățenii din regiunea transnistreană și din UTA Găgăuzia și Taraclia.

Evoluția percepțiilor publice din Republica Moldova în perioada 2009-2024 a evidențiat *o modelare în raport cu realitatea politică internă, cu contextul geopolitic, cu nivelul de apropiere politică de UE sau Federația Rusă, cu rezultatele tangibile ale PaE, în special a implementării Acordurilor de Asociere, dar și în acord cu structura demografică a populației Republicii Moldova.*

Rezultatul cercetării noastre privitoare la percepțiile publice în raport cu aderarea la UE prin introducerea componentei identității în analiză este cel anticipat și confirmă ipoteza cercetării noastre că *percepțiile publice exprimate în raport cu orientarea geopolitică s-au modelat plecând*

*de la fragmentarea identitară, și nu doar de la alte forme de fragmentare și polarizare pe criterii politice, social-economice, de habitat sau nivel de educație.*

Metodologia cercetării a permis să clarificăm mai multe aspecte esențiale ale demersului științific. Argumentarea metodologică a condus și conferit o relevanță foarte mare cercetării realizate și a justificat scopul general al tezei.

### **Rezultatele tezei și validarea ipotezelor**

Rezultatele tezei sunt în acord cu obiectivele asumate și răspund în mod clar întrebărilor de cercetare formulate. Scopul general al cercetării a fost acela de a analiza relația dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană reflectată în rezultatele PaE și prin prisma modelării percepțiilor publice interne în contextul disputelor geopolitice dintre Federația Rusia și Uniunea Europeană.

Primul obiectiv, legat de explorarea și analiza rezultatelor Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic dintr-o perspectivă realistă asupra disputelor Est-Vest, a fost atins printr-o analiză detaliată a evoluției Republicii Moldova în cadrul inițiativei PaE, printr-o abordare bazată pe teoria realistă a relațiilor internaționale. Ideea principală a fost să explorăm și să analizăm datele oficiale ale Uniunii Europene și ale Republicii Moldova, precum și informațiile provenite de la diverse organizații internaționale, pentru a înțelege mai bine cum aceste relații geopolitice au influențat parcursul țării, prin prisma competiției și concurenței dintre marile puteri.

Al doilea obiectiv, privind analiza rolului avut de apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană în influențarea relațiilor cu Federația Rusă, a fost realizat printr-o investigare amănunțită a efectelor și influenței apropierii Republicii Moldova de Uniunea Europeană asupra relațiilor cu Federația Rusă. Astfel, a fost propus să explorăm în ce măsură o apropiere de UE a avut un impact asupra relațiilor tradiționale cu Rusia și dacă, în acest proces, Republica Moldova a experimentat o deteriorare a legăturilor cu Federația Rusă.

Al treilea obiectiv, legat de examinarea modalităților în care rezultatele apropierii Republicii Moldova de Uniunea Europeană s-au reflectat în modelarea percepțiilor publice, a fost realizat prin analiza modului în care rezultatele Parteneriatului Estic au influențat percepțiile publice din Republica Moldova. Această analiză a fost posibil de realizat doar prin recursul la cercetări și sondaje de opinie efectuate de diverse institute și organizații care au desfășurat astfel de studii pe o perioadă extinsă, între 2009 și 2024.

Al patrulea obiectiv, privind identificarea unui tipar de modelare a percepțiilor publice din Republica Moldova în contextul existenței unei relații între clivajul identitar și alegerile geopolitice, a fost realizat prin explorarea posibilelor tipare de modelare a percepțiilor publice,

având ca punct de plecare identitatea etno-națională și lingvistică, iar tangențial și cea cultural-religioasă. În acest sens, realizarea obiectivului dat s-a bazat pe analizele anterioare și pe realizarea unor studii de caz specifice, concentrându-ne pe regiunile transnistreană și UTA Găgăuzia. Prin realizarea acestui obiectiv am verificat în ce măsură comunitățile rusofonă, găgăuză sau bulgară au manifestat preferințe geopolitice diferite față de orientarea externă a Republicii Moldova.

În ceea ce privește întrebările de cercetare, acestea au fost formulate astfel încât să contribuie la atingerea obiectivelor lucrării și să permită o explorare detaliată a rezultatelor Republicii Moldova în cadrul PaE prin prisma antagonismului geopolitic și modelării percepțiilor publice.

### ***Validarea ipotezelor***

Ipoteza 1 formulată în cadrul acestei cercetări afirmă că *„Rezultatele pozitive ale Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic au fost în mod determinant influențate geopolitic”*.

Datele colectate în cadrul cercetării validează această ipoteză. Cercetarea noastră confirmă validarea acestei ipoteze prin analiza contextului geopolitic. Validarea ipotezei se bazează pe evaluarea detaliată a schimbărilor în politica externă a Uniunii Europene față de Republica Moldova în perioada participării sale în cadrul PaE. Aceasta a inclus analiza deciziilor strategice ale UE, cum ar fi acordurile de asociere, care ar putea reflecta o angajare mai profundă și o schimbare a atitudinii față de Republica Moldova, în principal ca reacție la evoluțiile geopolitice regionale. De asemenea, a fost studiat impactul geopolitic al unor evenimente externe (de exemplu, anexarea Crimeei de către Rusia, criza din Ucraina) asupra deciziilor UE în ceea ce privește Republica Moldova.

Ipoteza 2 susține *„Parcursul european al Republicii Moldova nu a fost unul constant, acesta fiind influențat de opțiunile politice interne și externe ale guvernanților”*.

Această ipoteză este validată de rezultatele cercetării, și anume în urma analizei schimbărilor guvernamentale interne și a opțiunilor politice ale guvernanților. Validarea ipotezei s-a bazat pe o analiză detaliată a schimbărilor politice interne din Republica Moldova, inclusiv alegeri, schimbări de guverne și schimbări de politici externe. Aceste schimbări au fost corelate cu evoluțiile în parcursul european al Republicii Moldova. De exemplu, am analizat modul în care alternanța între partidele pro-europene și cele pro-ruse a influențat direcția strategică a țării, precum și modificările în angajamentele față de Uniunea Europeană și Parteneriatul Estic. Un alt exemplu, de validare a ipotezei a arătat cum în perioadele în care guvernele pro-europene au fost la putere, au fost mai multe progrese semnificative în domeniul

integrării europene, cum ar fi semnarea acordului de asociere cu UE sau implementarea unor reforme specifice.

Ipoteza 3 susține *„Percepțiile publice ale alegerilor geopolitice s-au modelat în raport cu rezultatele în cadrul Parteneriatului Estic”*.

Această ipoteză este parțial validată de rezultatele cercetării prin investigarea modului în care progresele Republicii Moldova în cadrul PaE au influențat percepțiile publice cu privire la orientările geopolitice ale țării. Validarea parțială a acestei ipoteze a presupus identificarea unei corelații între rezultatele tangibile obținute în cadrul PaE și schimbările în percepțiile publicului față de opțiunile geopolitice, mai ales cu privire la cooperarea cu UE și aderarea la aceasta. Analizând datele din sondaje și evenimente cheie, a fost posibilă evidențierea faptului dacă percepțiile publice au fost modelate de aceste rezultate externe.

Ipoteza 4 susține *„Clivajul identitar din Republica Moldova marchează profund alegerile geopolitice și rezultatele Parteneriatului Estic”*.

Această ipoteză este validată de rezultatele cercetării prin efectuarea unei analize detaliate a modului în care realitățile etno-naționale, lingvistice și identitare ale populației influențează opțiunile geopolitice și modul în care acestea sunt reflectate în rezultatele PaE. În acest caz, se observă că anumite comunități etnice și lingvistice din Republica Moldova, cum ar fi găgăuzii și bulgarii din UTA Găgăuzia și raionul Taraclia, influențează profund percepțiile publice și opțiunile geopolitice ale Republicii Moldova. Validarea ipotezei a fost posibilă printr-o abordare complexă, care a inclus analiza factorilor identitari și a preferințelor geopolitice ale acestor grupuri, precum și interacțiunea dintre acestea și progresul realizat în cadrul PaE. Realizarea unui studiu de caz care analizează evoluția percepțiilor publice referitoare la preferințele de orientare externă și acceptarea sau respingerea unei posibile aderări la Uniunea Europeană în UTA Găgăuzia și raionul Taraclia poate evidenția refuzul aderării la UE din motive în principal identitare. Astfel, găgăuzii și bulgarii din aceste regiuni tind să favorizeze, în principal, apropierea de Federația Rusă, fiind mai puțin influențați de rezultatele PaE sau de beneficiile pe care le aduce apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană.

### **Limitări ale tezei și recomandări în vederea unor investigații ulterioare**

Orice demers științific prezintă anumite limite care pot influența aplicabilitatea sau generalizarea rezultatelor. În cazul prezentei cercetări, limitele identificate sunt atât de natură metodologică, cât și contextuale, fiind legate de caracteristicile sale și complexitatea tematicii abordate. Cercetarea științifică a întâmpinat mai multe dificultăți, iar studiul prezintă câteva limitări ce ar putea fi depășite în viitoarele investigații. Unul dintre aspectele pozitive a fost accesul suficient la sursele bibliografice relevante, majoritatea lucrărilor fiind disponibile în

format electronic. Totuși, interacțiunea cu autoritățile, în scopul obținerii unor informații esențiale pentru cercetare și clarificarea unor aspecte, a avut mai multe dezavantaje, datorită contextului sensibil din regiunea în care se află Republica Moldova.

Un alt neajuns a fost imposibilitatea de a calcula cu exactitate la nivel de impact participarea Republicii Moldova la Parteneriatul Estic asupra relațiilor sale cu Federația Rusă. Deși inițial colaborarea între Republica Moldova și Rusia a fost strânsă după obținerea independenței, în prezent aceasta nu mai este la fel de solidă, din cauza influenței PaE și semnării AA cu UE, ceea ce a dus la reacții negative din partea Rusiei și la o deteriorare treptată a relațiilor bilaterale. În plus, evoluțiile regionale din perioada post-2022 au schimbat substanțial contextul geopolitic, influențând și relațiile internaționale, ceea ce face analiza mai complexă și mai greu de anticipat în mod exact.

Limitele cercetării au fost oarecum inerente, dar impun clarificări ulterioare prin apelul la cercetării complexe și interdisciplinare privind antagonismul geopolitic în ceea ce privește participarea Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic.

## Bibliografie selectiva

### Cărți și lucrări generale

- Agabrian, Mircea, *Analiza de conținut*, Polirom, Iași, 2006.
- Babbie, Earl, *Practica cercetării sociale*, Polirom, 2010.
- Banu, Ion; Pavel, Apostol; Adela, Becleanu Iancu, „Dictionar de filozofie”, vol. I, Editura: Politica, 1978, 804 p.
- Bărbulescu, Iordan, Gheorghe (coord.); Mircea Brie; Nicolae, Toderas, Cooperarea transfrontalieră între România și Ucraina, respectiv între România și Republica Moldova. Oportunități și provocări între 2014-2020, Tritonic, București, 2016.
- Biro, Daniel; Stanislav, Secrieru, *Ordinea mondială - concepte și perspective*. Manual de relații internaționale/ coord: Miroiu, Andrei, Iași: Polirom, 2006, 352 p.
- Bocková, Kristína; Lenč, Marek. 2014, *Eastern Partnership Reality Check. The case of Moldova and Georgia*, în Gura, Radovan & Rouet Gilles (coord.), *Intégration et voisinage Européens*, L'Harmattan, Paris.
- Brie, Mircea; Ioan Horga; Sorin Șipoș (coord.), *Ethnicity and Intercultural Dialogue at the European Union's East Border*, Cambridge Scholars Publishing, 2013.
- Brie, Mircea; Istvan Polgar, Florentina Chirodea (coord.), *European Union. Identity, Diversity and Integration*, supliment *Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene*, Oradea, 2012.
- Brie, Mircea; Sorin Șipoș; Ioan Horga (coord.), *Ethno-Confessional Realities in the Romanian Area: Historical Perspectives (XVIII-XX Centuries)*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2011.
- Chelcea, Septimiu, *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*, Editura Economică, București, 2001.
- Chelcea, Septimiu; Mărginean, Ioan și Cauc, Ion, *Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*, Editura Destin, Deva, 1998.
- Chifu, Iulian; Oazu, Nantoi; Oleksandr, Sushko, *The Perception of Russia in the trilateral Romania, Republic of Moldova and Ukraine*, Percepția Rusiei în trilaterala România-Republica Moldova-Ucraina, - București: Curtea Veche, 2010, ISBN 978-973-1983-46-2.
- Edward, Hallett, Carr, *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Paperback – March 25, 1964.
- Jodelet, Denise, *Privire generală asupra metodologiilor calitative*, în Serge Moscovici, Fabrice Buschini (coord.), *Metodologia Științelor Socioumane*, Editura Polirom, Iași, 2009.

- King, Gary; Robert Keohane, Sidney Verba, *Fundamentele cercetării sociale*, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Kissinger, Henry, *Diplomația*, Ed. ALL, București, 2018, 784 p.
- Leahu, Oxana; Svetlana Cebotari, *Rolul și perspectivele Parteneriatului Estic în sporirea capacității de integrare europeană a Republicii Moldova*, În: *Studia Universitatis, Revistă Științifică a Universității de Stat din Moldova*, 2012, nr.8(58), p. 191, <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/27.-p.189-197.pdf>.
- M. D. Fetters, L. A. Curry, J. W. Creswell, *Achieving integration in mixed methods designs- principles and practices*, în *Health Services Research*, 48(6pt2), 2013.
- Mearsheimer, John Joseph, *The Great Delusion*, Londra: Yale University Press, 2018.
- Mearsheimer, John Joseph, *The tragedy of great power politics*, New York: W. W. Norton & Company, 2014
- Miroiu, Andrei, *Realismul în Relațiile Internaționale*, [https://www.umk.ro/images/documente/publicatii/Buletin15/21\\_realismul.pdf](https://www.umk.ro/images/documente/publicatii/Buletin15/21_realismul.pdf).
- Morgenthau, Hans, *In Defense of the National Interest*, Lanham: University Press of America, 1982
- Morgenthau, Hans, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Alfred A. Knopf Inc, NY. 1985.
- Mucchieli, Alex, *Dicționar al metodelor calitative în științele umane și sociale*, Polirom, Iași, 2002.
- Munteanu, Igor; Iulian Chifu; Iulian Frunțașu; Nicolae Chirtoacă; Valeriu Prohnițchi; Dan Dungaci; Ion Naval; Radu Gorincioi; Boris Asarov, *Moldova pe calea democrației și Stabilității din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice*, 259 p.
- Oazu, Nantoi; Alexandru Platon; Sergiy, Gerasymchuk; Yaroslav, Matychyk, *Concurența intereselor geopolitice în spațiul post-sovietic: perspective pentru țările Parteneriatului Estic*, [http://ipp.md/wp-content/uploads/2016/02/geopol\\_interests\\_ro.pdf](http://ipp.md/wp-content/uploads/2016/02/geopol_interests_ro.pdf).
- Parteneriatul Estic de 10 ani. Mai puternici împreună*. Publicație realizată cu ocazia aniversării a 10 ani de la lansarea Parteneriatului Estic. Chișinău, 2019
- Pop, Adrian, *România și Republica Moldova – între Politica European de Vecinătate și Perspectiva Extinderii Uniunii Europene*, 125 p.
- Ray, Rist apud Steven, J. Taylor, Robert, Bogdan, Marjorie L. DeVault, *Introduction to Qualitative Research Methods. A Guidebook and Resource*, ediția a 4-a, John Wiley, Sons, Inc., Hoboken, NJ, USA, 2016.
- Roșca, Ludmila, *Filosofia Integrării Europene*, Chișinău, 2017 <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/e79afd6e-8fb0-4835-88fa-6312c619fdac/PhEI.pdf>.

- Rotariu, Traian, (coordonator); Gabriel, Bădescu, Irina, Culic, Elemer Mezei, Cornelia Mureșan, *Metode statistice aplicate în științele sociale*, Polirom, 2000.
- Sharan B. Merriam, Elizabeth J. Tisdell, *Qualitative Research. A Guide to Design and Implementation*, ediția a 4-a, Jossey-Bass Pub., San Francisco, CA, USA, 2016.
- Studiul nr. 12, *Evaluarea costurilor și beneficiilor aderării României la UE*, Institutul European din România, București, 2004, 107 p.
- Țăranu, Anatol, *Evoluția Politicilor Rusiei în Problema Conflictului Transnistrean*, p. 579.
- Viotti, Paul R., Kauppi Mark V., *International Relations Theory*, Ed. Longman, 2012, 479 p.
- Vrabie, Radu, *Relațiile Republicii Moldova cu Federația Rusă*, în coord/ed, *Evoluția politicii externe a Republicii Moldova (1998-2008)*, Chișinău, Cartdidact, 2009 (Tipogr. „Balacron” SRL), 79 p.
- Waltz, Kenneth Neal, *Man, the state, and war: a theoretical analysis*, New York: Columbia University Press, 2001
- Аристотель. *Политика*. Соч. в 4-х т. М., 1983.
- Кочергин А.Н., Методы и формы научного познания. Спецкурс. – М.: Издательство МГУ, 1990. – 80 с. ISBN 5-211-01930-X.
- Никколо, Макьявелли, *Государь*, М.: Планета, 1990, OCR: 1998, VV Lab.
- Рузавин Г.И., *Методология научного познания* : Учеб. пособие для вузов / Г. И. Рузавин. — М.: ЮНИТИ-ДАНА , 2012. — 287 с. ISB N 978-5-238-00920-9.
- Философская энциклопедия. М., 1964, т. 3. С. 411.
- Фокина Л. В. *Россия и Молдова: в поисках модели сотрудничества*, Федеральное государственное бюджетное учреждение науки, Институт экономики Российской академии наук, Москва – 2017, 115 p.
- Цыганков П.А. *Указ. соч. С. 47* ; см. также: Баженов А.М. Социология международных отношений: учеб. пособ. М., 2013.
- Ядов В.А. *Социологическое исследование: методология, программа, методы*. М., 1972. 328 с.

### **Studii și lucrări de specialitate**

- Baltag, Alexandru, Expert Asociat APE: „Arma energetică a Rusiei ca instrument de presiune și de influență în spațiul ex-sovietic (cazul Republicii Moldova și al Ucrainei)”, <http://www.ape.md/2010/07/alexandru-baltag-expert-asociat-ape-arma-energetica-a-rusiei-ca-instrument-de-presiune-ayi-de-influenaa-a-n-spaaiul-ex-sovietic-cazul-republicii-moldova-ayi-al-ucrainei/>.

- Benes, Karoly, *European Council endorses Eastern Partnership*, Central Asia Caucasus Analyst, Nr. 6, March 25 2009, 28 p., <https://www.files.ethz.ch/isn/99847/090325Analyst.pdf>.
- Bolborici, Ana-Maria, *Contextul internațional post-Război Rece din perspectiva globalizării*, Revista Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu-Jiu, 2007, pp. 95-100. [https://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2007-01/17\\_Bolborici%20Ana-Maria%20.pdf](https://www.utgjiu.ro/revista/ec/pdf/2007-01/17_Bolborici%20Ana-Maria%20.pdf).
- Brie, Mircea, „*Rethinking the European Neighborhood Policy. Eastern Partnership*”, Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene, nr. 17, Oradea, 2017.
- Brie, Mircea, *A New European Neighbourhood Policy toward Ukraine and the Republic of Moldova in the Context of the Eastern Partnership (EaP) and the Association Agreements (AA)*, in *Studii Europene*, nr. 10, Chisinau, 2017, p. 123-155.
- Brie, Mircea, *Analysis of the Republic of Moldova's relationship with the European Union in light of the Eastern Partnership Index*, în *Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene*, XIV, 2022, p. 59-78.
- Brie, Mircea, *Comparative Conceptual Perspectives on Identity Borders in the Republic of Moldova*, în *EUROPOLITY, Continuity and Change in European Governance*, Vol. 15, no. 2, 2021, p. 5-29.
- Brie, Mircea, *Linguistic individuality in the Republic of Moldova and North Macedonia: an identity border as a political foundation of national construction*, în István-József Polgár, Mircea Brie (coord.), *The legitimacy of new regionalism in the European integration process, supliment Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene*, Debrecen / Oradea, 2023, p. 281-294.
- Brie, Mircea, *Reformarea politicilor și instrumentelor UE destinate vecinătății în perioada post 2020*, în Natalia Putină, Alexandru Solcan (coord.), *Știința politică și administrativă: provocări globale, soluții locale*, Chișinău, 2021, p. 113-124.
- Brie, Mircea, *The Reform of the EU Neighbourhood Policies and Instruments in the Post-2020 Period*, în *Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene*, 2020, p. 129-143.
- Brie, Mircea; Alexandru Solcan, *Identity and societal security in the Republic of Moldova. Civil society perceptions and engagement*, în *Civil Szemle*, vol. XXII, Budapesta, 2025/1, p. 157-175.
- Brie, Mircea; Natalia Putină, *The Development and Role of Civil Society in the Republic of Moldovain the Framework of the Eastern Partnership (2009–2021)*, în *Civil Szemle*, vol. XX, Budapesta, 2023/4, p. 167-185.

- Bucătaru, Igor; Vladimir Borș, *Regimul politic din Republica Moldova: în căutarea formulei optime*, în *Moldoscopie* (Probleme de analiză politică), 2009, nr.2 (XLV), p. 13-20.
- Burian, Alexandru, *Teoria relațiilor internaționale în sistemul științelor politice*, *Revista Moldovenească de Drept internațional și Relații internaționale*, Nr. 2 / 2009, p. 38-46, [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/6.Teoria%20relatiilor%20internationale%20is%20sistemul%20stiintelor%20politice.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/6.Teoria%20relatiilor%20internationale%20is%20sistemul%20stiintelor%20politice.pdf).
- Cebotari, Svetlana, *Dimensiunea strategiilor Hard și Soft power ale Federației Ruse de menținere în sfera de influență Republica Moldova*, *MOLDOSCOPIE*, 2015, nr.2 (LXIX).
- Cebotari, Svetlana, *Politica externă a Republicii Moldova: Note de curs* / Svetlana Cebotari, Gheorghe Căldare, Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Chișinău: CEP USM, 2018.
- Cebotari, Svetlana, *Republica Moldova în contextul intereselor Federației Ruse*, *Revista Militară*. Nr. 1 (15) / 2016, p. 18, [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/15\\_31\\_Republica%20Moldova%20in%20contextul%20intereselor%20Federatiei%20Ruse.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/15_31_Republica%20Moldova%20in%20contextul%20intereselor%20Federatiei%20Ruse.pdf).
- Cebotari, Svetlana, *Strategiile Federației Ruse de menținere a sferei de influență în spațiul Est-European*, *Moldoscopie*, 2015, nr.1 (LXVIII), p. 142-156.
- Cianciara, Agnieszka K., „*Eastern Partnership – Opening a New Chapter of Polish Eastern Policy and the European Neighbourhood Policy?*”, *Analyses and Opinions*, No. 4, June 2008, The Institute of Public Affairs, Warsaw, Poland, 16 p., <http://pdc.ceu.hu/archive/00003831/01/6836313080210145001213793194.pdf>.
- Costea, Ana Maria; Mircea Brie, *The development of civil society in Moldova in the context of the Ukrainian war and the EU accession*, în *Civil Szemle*, vol. XXII, Budapesta, 2025/1, p. 37-53.
- Costea, Ana-Maria; Natalia Putină; Mircea Brie, *Cybersecurity in the Republic of Moldova in the Context of European Integration*, în *Romanian Journal of European Affairs*, Vol. 24, No. 2, December 2024, p. 97-113.
- Gnedina, Elena; Nicu Popescu, *The European Neighbourhood Policy's First Decade in the Eastern Neighbourhood*, July 2012, №3, p. 1, [https://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/NeighbourhoodPolicyPaper\(03\).pdf](https://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/NeighbourhoodPolicyPaper(03).pdf).
- Goreainov, Victoria, *The results of the Republic of Moldova within the Eastern Partnership in the Light of the Eastern Partnership Index Study*, în *Analele Universității din Oradea, Seria Relații Internaționale și Studii Europene*, nr. XII, 2020, p. 93-109;
- Ioan-Franc, Valeriu; Ana-Lucia Ristea, *Metode și strategii de cercetare în științele socioumane*, în *Marketing-Management. Studii, cercetări, consulting* 1-2, Aprilie 2009, p. 59-75.

- Iușco, Vasile, *Metode de cercetare euristice și metaeuristice, în Metodologii contemporane de cercetare și evaluare: Științe umaniste*, Chișinău: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2021.
- King, Charles. *Moldovenii: România, Rusia și politica culturii*. Stanford: Hoover Institution Press, 1999, p. 80-95.
- Krueger, Richard A.; Mary Anne Casey, *Focus Groups: A Practical Guide for Applied Research*, ediția a 5-a, SAGE Publications, 2015.
- Mocanu, Oana Mihaela *Politica Europeană de Vecinătate – Noi Inițiative. Contribuții ale României*, Colecția de studii IER Nr. 23, București, septembrie 2009, Institutul European din România, 45 p., [http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/WP\\_23\\_site.pdf](http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/WP_23_site.pdf).
- Natalia Stercul, *Republica Moldova: din stagnare și regres spre identificarea formatului optim de cooperare cu Federația Rusă și CSI, Sintează analitică privind evoluția politicii externe a Republicii Moldova în perioada 2009-2019*, 2019, <http://www.ape.md/wp-content/uploads/2019/12/Sinteza-privind-evolutia-politicii-externe-a-Republicii-Moldova-2009-2019.pdf>.
- Olexij Semenij, *EU-Russia strategy and Eastern Partnership: Less Confrontation, More Cooperation?*, Heinrich Boll Stiftung, September 16 2010, <https://www.boell.de/en/navigation/europa-transatlantik-eu-russia-strategy-eastern-partnership-10113.html>.
- Smochină, Andrei, *Declarația de Independență din 27 august 1991 – Act de temelie al Republicii Moldova*, în *Revista de Istorie a Moldovei*, Nr.3-4, 2011, p. 151-155.
- Solcan, Alexandru (2013): *Republica Moldova în căutarea unui model democratic de organizare politică a societății*. In: *MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică)*, nr.3 (LXII), pp. 110-118.
- Solcan, Alexandru (2015): *Modernizarea politică a Republicii Moldova: aspecte socio-economice*. In „*Știința politică și societatea în schimbare*”. Conferința științifică internațională, Chișinău, 13 noiemb. 2015.- Chișinău: CEP USM, pp. 187-194.
- Stăvilă, Ion; Bălan, Gheorghe, *Conflictul transnistrean: eșecul reglementării unui conflict care poate fi soluționat*, în *Revista militară*, nr. 2 (4) 2010, p. 4-26.
- Toderaș, Nicolae, 2022, *Breaking of the Path Dependence in Higher Education Systems in the Eastern Partnership Countries: The Case of the Republic of Moldova*, în *EuroTimes*, 31-32, pp. 115-130.
- Voronin V., *Ideea noastră națională este integrarea europeană*. În: *Administrarea Publică. Revistă metodico-științifică trimestrială*, 2006, nr. 3 (51), p. 7-13., <https://iap.gov.md/repository/s/iap/item/2563>.

- Waltz, Kenneth N. *Structural Realism after the Cold War*, *International Security*, Vol. 25, No. 1 (Summer, 2000), pp. 5-41, <http://www.jstor.org/stable/2626772>.
- Waltz, Kenneth N. *The Origins of War in Neorealist Theory*, *Journal of Interdisciplinary History*, Vol. 18, No. 4, The Origin and Prevention of Major Wars (Spring, 1988), pp. 615-628, <http://www.jstor.org/stable/204817>.
- Xenofontov, Ion, Valer, *Istoria recentă a Republicii Moldova*, *Revista Militară*. nr. 2 (20) / 2018 \ Lecții de Istorie, pp. 69-109.
- Zolotco, Dumitru, *Extinderea Uniunii Europene spre est – șansă de a realiza “o Europă Integrată de la Atlantic la Urali”*, *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, Numărul 4 / 2007 / ISSN 1857-1999 /ISSNe 2345-1963, pp. 99-105.
- А.В. Девятков, *Меморандум Козака в истории приднестровского урегулирования*, стр. 6.
- Декарт Р. *Сочинения в 2 т.-Т. 1.-* М.: Мысль, 1989. - 654 с.- (Филос. наследие; Т. 106).- С.77-153.
- Олег, Кристал, *Восточное партнерство – возможность или препятствие на пути европейской интеграции Молдовы?* Неоднозначная позиция Молдовы, *Правление и Демократия*, информационно-аналитический журнал, №2(3), 2009, с. 17, <http://www.e-democracy.md/files/guvernare-democratie-04-ru.pdf>.
- Щербатюк, Василий, *Сравнение как общенаучный метод познания и прием экономического анализа*, *CONTABILITATEA și PROFESIA CONTABILĂ în era provocărilor*, 392-396 p.

### Site-uri și documente oficiale

- Agencia Națională Transport Auto al Republicii Moldova, Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse cu privire la principiile de colaborare și condițiile relațiilor reciproce în domeniul transporturilor, <https://anta.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Acord%20din%2027.05.1993%20%C3%A2ntre%20Guvernul%20Republicii%20Moldova%20%C5%9Fi%20Guvernul%20Federa%C5%A3iei%20Ruse%20cu%20privire%20la%20principiile%20de%20colaborare%20%C5%9Fi%20condi%C5%A3iile%20rela%C5%A3iilor%20reciproce%20%C3%A2n%20domeniul%20transporturilor.pdf>.
- Ambasada Federației Ruse în Republica Moldova, Cooperarea comercial-economică a Federației Ruse cu Republica Moldova, [https://moldova.mid.ru/web/moldova\\_md/cooperarea-comercial-economica](https://moldova.mid.ru/web/moldova_md/cooperarea-comercial-economica).

Ambasada Republicii Moldova în Federația Rusă, Cadrul juridic bilateral, Ambasada Republicii Moldova în Federația Rusă, <https://rusia.mfa.gov.md/ro/content/cadrul-juridic-bilateral>.

Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Activitatea de comerț exterior a Republicii Moldova în anul 2016, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5526>.

Comisia Electorală Centrală a Republicii Moldova, 2024, *Rezultatele referendumului republican constituțional*, <https://a.cec.md/ro/rezultatele-referendumului-republican-constitutional-17041.html>.

Comisia Europeană, 60 de motive bune pentru UE, De ce avem nevoie de Uniunea Europeană? [https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/brosura\\_romania\\_64\\_pag\\_junker.pdf](https://ec.europa.eu/romania/sites/romania/files/brosura_romania_64_pag_junker.pdf).

Consiliul European, Consiliului UE, Declarație comună a Summitului Parteneriatului Estic „Redresare, reziliență și reformă”, Bruxelles, 15 decembrie 2021, <https://www.consilium.europa.eu/media/53547/20211215-eap-joint-declaration-ro.pdf>.

EUR-Lex Access to European Union law, Actul constitutiv al Adunării Parlamentare EURONEST (2011/C 198/06), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:198:0004:0006:RO:PDF>.

Guvernul Republicii Moldova, Alin Gvidiani, Documente și Acte Normative referitoare la procesul de reglementare transnistreană (cu unele completări și actualizări la versiunea publicată), [https://gov.md/sites/default/files/2020\\_alin\\_gvidiani\\_-\\_documente\\_si\\_acte\\_normative\\_referitoare\\_la\\_procesul\\_de\\_reglementare\\_transnistreana.pdf](https://gov.md/sites/default/files/2020_alin_gvidiani_-_documente_si_acte_normative_referitoare_la_procesul_de_reglementare_transnistreana.pdf).

Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse, Protocol cu privire la stabilirea relațiilor diplomatice între Republica Moldova și Federația Rusă, Ministerul Afacerilor Externe al Federației Ruse, Acorduri bilaterale, [https://www.mid.ru/foreign\\_policy/international\\_contracts/2\\_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-10/48591?\\_storageviewer\\_WAR\\_storageviewerportlet\\_advancedSearch=false&\\_storageviewer\\_WAR\\_storageviewerportlet\\_keywords=%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0&\\_storageviewer\\_WAR\\_storageviewerportlet\\_fromPage=search&\\_storageviewer\\_WAR\\_storageviewerportlet\\_andOperator=1](https://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-10/48591?_storageviewer_WAR_storageviewerportlet_advancedSearch=false&_storageviewer_WAR_storageviewerportlet_keywords=%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0&_storageviewer_WAR_storageviewerportlet_fromPage=search&_storageviewer_WAR_storageviewerportlet_andOperator=1).

Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova, breaking news - Adunarea Generală a ONU a VOTAT proiectul de rezoluție privind retragerea trupelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova, site-ul oficial al Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, 22 iunie 2018, <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/512679/>.

Ministerul Afacerilor Externe al României, Politica Europeană de Vecinătate, Ministerul Afacerilor Externe al României, <https://www.mae.ro/node/1531>.

NATO web site, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/index.htm>.

OSCE web site, <https://www.osce.org/>.

Parlamentul European, 10th Ordinary Session of the Euronest Parliamentary Assembly, <https://www.europarl.europa.eu/euronest/en/home>.

Parlamentul Republicii Moldova, Delegația Parlamentului participă la sesiunea plenară a Adunării Parlamentare EURONEST, <http://www.parlament.md/Actualitate/Comunicatedepresa/tabid/90/ContentId/4302/Page/0/language/ro-RO/Default.aspx>.

Președintele Federației Ruse, President of Russia, News conference following Russia-EU summit, May 22, 2009, <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/4172>.

Președintele României, Vizita oficială a Președintelui României, Klaus Iohannis, în Republica Moldova, <https://www.presidency.ro/ro/media/politica-externa/vizita-oficiala-a-presedintelui-romaniei-klaus-iohannis-in-republica-moldova>.

Președinția Republicii Moldova, Igor Dodon întreprinde o vizită oficială la Moscova, site-ul oficial al Președinției Republicii Moldova, Comunicate de presă, 16.01.2017, <http://www.presedinte.md/rom/comunicate-de-presa/igor-dodon-intreprinde-o-vizita-oficiala-la-moscova>.

The Eastern Partnership, <https://www.euneighbours.eu/en/policy/eastern-partnership>.

### **Acte normative**

Registrul actelor normative din Republica Moldova, Decret cu privire la declararea drept proprietate a Republicii Moldova a armamentului, tehnicii militare, altor bunuri militare, care aparțin unităților militare ale Armatei Sovietice, dislocate pe teritoriul republicii, <http://www.lex.md/registru/registru.php?comp&offs=7820>.

### **Articole și comunicate de presă**

"Меморандум Козака": Российский план объединения Молдовы и Приднестровья, <https://regnum.ru/news/polit/458547.html>.

(Interviu) Pavel Filip: sper mult că drumul RM spre UE va fi deja ireversibil în 2019, <http://tribuna.md/2017/04/13/interviu-pavel-filip-sper-mult-ca-drumul-rm-spre-ue-va-fi-deja-ireversibil-in-2019/>.

«Газпром»: поставки газа в Молдову прекратятся, если страна не погасит долги, <https://rtvi.com/news/gazprom-postavki-gaza-v-moldovu-prekratyatsya-esli-strana-ne-pogasit-dolgi/>.

1998: Prăbușirea leului cauzată de dependența de Rusia, Portalul Radio Europa Liberă Moldova, <https://moldova.europalibera.org/a/27902654.html>.

- 20 de ani de la criza energetică și o lecție neînvățată. Cum Moldova rămâne dependentă de Centrala de la Cuciurgan, Portalul AGORA, <https://agora.md/stiri/51978/20-de-ani-de-la-criza-energetica-si-o-lectie-neinvatata--cum-moldova-ramane-dependenta-de-centrala-de-la-cuciurgan>.
- 21 ianuarie 2005. Președintele României Traian Băsescu în vizită la Chișinău, <https://www.moldpres.md/news/2021/01/01/21000330>.
- 7.02 - Chișinău: Președinția Moldovei despre integrarea europeană, <https://moldova.europalibera.org/a/1950862.html>.
- A 10-a reuniune a Adunării Parlamentare Euronest de la Chișinău | Maia Sandu: Rusia vrea să instaleze aici guverne de marionete care să dea raportul la Moscova, <https://radiochisinau.md/a-10a-reuniune-a-adunarii-parlamentare-euronest-de-la-chisinau-maia-sandu-rusia-vrea-sa-instaleze-aici-guverne-de-marionete-care-sa-dea-raportul-la-moscova---176159.html>.
- Alexandru Canțîr, Reînvie memorandumul Kozak?, [https://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/12/printable/061205\\_kozak\\_memoandum.shtml](https://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/12/printable/061205_kozak_memoandum.shtml).
- Ambasada Rusiei la Chișinău este „alarmată” de decizia Curții Constituțională privind statutul limbii ruse, <https://deschide.md/ro/stiri/politic/78983/Ambasada-Rusiei-la-Chi%C8%99in%C4%83u-este-%E2%80%9Ealarmat%C4%83%E2%80%9D-de-decizia-Cur%C8%9Bii-Constitu%C8%9Bional%C4%83-privind-statutul-limbii-ruse.htm>.
- Anatol Șalaru: Ministerul apărării a suspendat relațiile cu atașatul militar al Rusiei la Chișinău, <https://moldova.europalibera.org/a/27233433.html>.
- Anatolie Nosatîi: „Federația Rusă a sfidat pe deplin acest concept de neutralitate”, <https://radiomoldova.md/p/30542/anatolie-nosatii--federatia-rusa-a-sfidat-pe-deplin-acest-concept-de-neutralitate->.
- Ape tulburi între Moldova și Rusia. Declarațiile miniștrilor de Externe ai celor două țări, [https://www.publika.md/ape-tulburi-intre-moldova-si-rusia-declaratiile-ministrilor-de-externe-ai-celor-doua-tari\\_2583091.html](https://www.publika.md/ape-tulburi-intre-moldova-si-rusia-declaratiile-ministrilor-de-externe-ai-celor-doua-tari_2583091.html).